

Somber, maar ook hoopvol

Gedachten over het kunstonderwijs

Frans de Ruiter Het kunstonderwijs in Nederland is, ondanks alle relevante pogingen en incidentele successen, hopeloos ouderwets. De vaak negentiende-eeuwse onderwijsmethodiek, verstarde docenten en achterlopende investeringen in nieuwe technologie schrikken talentvolle jongeren af. Toch is het tij nog te keren. Negen voorstellen om het kunstonderwijs te redden.

De aandacht van het overheidsbeleid is al jaren veel te weinig gericht op de immateriële infrastructuur van sectoren als onderwijs, onderzoek, kunst en cultuur en de in deze sectoren noodzakelijke innovatie. Dat geldt minstens zo sterk voor de prioriteiten bij de besteding van de financiële middelen. Op het gevaar af een zogeheten 'straaljagerdiscussie' te voeren, is er moeilijk aan te ontkomen een paar grote geldverslindende onderwerpen met naam en toenaam te noemen. Zo geeft de overheid de voorkeur aan militaire operaties in Irak en Afghanistan boven veel goedkopere, louter humanitaire activiteiten. Dan is er de keuze voor de Betuwelijn, waarvan de kosten vijf miljard euro bedroegen, maar die door organisatorische problemen tot 2013 amper zal worden bereden. Voorts zijn te noemen de gebrekkige coördinatie rond de hsl – wél rails, geen locomotieven – of de overdreven aandacht voor en kosten van 'arbo-aberraties'. Maar ook de terreur-

bestrijding die met haar scala aan organisaties juist in het tegenovergestelde ontaardt. Of, *last but not least* in dit verband, de 'verfondsing' in de culturele sector. Zelfs unieke voorzieningen worden de speelbal van fondscommissies waar vooroordelen, smaakconflicten, persoonlijke vereffeningen of vooringenomenheid op de loer liggen. Maar ook in onderzoek en onderwijs is sprake van een verfondsing van steeds meer geldstromen die eigenlijk nodig zijn voor structurele financiering.

Zou men in al deze kwesties andere keuzes maken, hoeveel geld, tijd en aandacht zou er niet vrijkomen? Mooie bedragen om bijvoorbeeld eens iets te doen aan de al jaren dalende bedragen die hoger onderwijsinstellingen per ingeschreven student ontvangen, met als gevolg minder onderwijs, grotere groepen en minder individuele aandacht. Maar ook om andere problemen, in het kunstonderwijs, beleidsmatig om te kunnen buigen.

Accreditatie

Een belangrijke mijlpaal in het overheidsbeleid ten aanzien van het onderwijs in het algemeen, het kunstonderwijs inbegrepen, is de introductie van het accreditatiestelsel. Was het visitatiestelsel gericht op het beargumenteerd op gang brengen en uitvoeren van verbeteringsprocessen, het verliezen of niet verkrijgen van accreditatie – op grond van een visitatie met slechts één onvoldoende – betekent dat er geen getuigschriften meer worden verstrekt, geen nieuwe studenten meer worden ingeschreven, studenten buiten de studiefinanciering vallen en de overheidsbesteding wordt stopgezet.

Aanvankelijk vooral bedoeld om ondermaatse opleidingen te weren of te verwijderen, is dit systeem echter een geheel eigen leven gaan leiden. Er zijn vele honderden functionarissen aan verbonden, niet alleen aan de Nederlands-Vlaamse Accreditatie Organisatie (NVAO) maar ook aan de vele Visiterende en Beoordelende Instellingen (VBI's). Om nog maar niet te spreken over de potentiële leden van auditteams, de vroegere 'visitatiecommissies'. Onderzoek en beoordeling betreffen met name doel, programma, samenhang en resultaten van de opleiding, alsmede de kwaliteit van personeel en voorzieningen.

Aan educatie wordt te weinig aandacht bested

Een hele schare van 'onderwijzologen' heeft het inmiddels zover gekregen dat hoger-onderwijsbreed bestuurders, directeuren, stafleden, afdelingshoofden en allerlei gremia daaronder maandenlang bezig zijn de geijkte stukken te produceren, de auditdagen voor te bereiden en eindeloos met elkaar te overleggen.

Vaak is met de leiding van die nieuwe quango's¹ nog wel een verstandig gesprek te voeren over wat te doen aan het kunstonderwijs om 'in control te zijn en te doen wat je belooft'², maar de ambtenarij eronder doet herhaaldelijk de tenen krommen. De grote tragiek van het stelsel in het algemeen en dus ook van het kunstonderwijs is dat de beoordeling zich richt op (al dan niet) *basiskwaliteit*. Het auditteam mag facetten wel als goed of excellent beoordelen, maar dat heeft verder geen enkele consequentie. En is juist in de kunsten 'excellent' en 'goed' niet hetgeen men voortdurend wordt geacht te bereiken? De spagaat tussen basiskwaliteit, die de kunsten vreemd is of zou moeten zijn, en het streven naar 'de beste te willen zijn' is voor onze overheid kennelijk te paradoxaal.

Het is dan ook verbijsterend te constateren hoe de overheid zich enerzijds baseert op onwetendheid of afstand houdt, en anderzijds blijk geeft van gebrek aan expertise, onkunde en vooringenomenheid. Recent is hier weer een bewijs van geleverd door de minister van OCW – dezelfde die financieel minder draagkrachtige burgers bij concert- of theaterbezoek gretig verwijst naar het schellinkje. En die in zijn hoofdlijnennotitie *Kunst van Leven* het advies van de Raad voor Cultuur overschrijft: 'Talent wordt niet voldoende benut. Aan excellentie wordt te weinig aandacht besteed. Te vaak wordt gekozen om alles een beetje te doen', en: 'Het is belangrijk dat het kunstvakonderwijs zo is ingericht dat studenten een goede startpositie op de arbeidsmarkt hebben. De raad wijst op een gebrek aan doorstroming na afloop van de opleiding.'

De minister pleit tegelijkertijd voor de top en het ruimte geven aan talent. Zou hij de accreditatierapporten over het kunstonderwijs hebben gelezen, die aan hem als minister van Onderwijs zijn overhandigd, dan zou hij weten dat daarin positief wordt geoordeeld over het feit dat niet alles een beetje gebeurt. En dat de startpositie *op*, evenals de doorstroming *naar* de arbeidsmarkt goed is, een conclusie die de arbeidsmarktonderzoeken van de HBO-raad, waaronder de Kunstenmonitor, bevestigen.

Het NVAO/VBI-regime dwingt instellingen voor kunstonderwijs daarenboven hun basiskwaliteit aan te tonen in plaats van hun zorg voor talent of het bereiken van de top. Zo kunnen ze het nooit goed doen: de overheid vraagt basiskwaliteit en wil excellentie en als die bereikt wordt volgt geen enkele prikkel, bijvoorbeeld in termen van erkenning, voorzieningen of financiën, maar wel de aankondiging in *Kunst van Leven* van een subsidieregeling 'voor een ontwikkelfunctie voor talent, experiment, onderzoek en vernieuwing. Echter: activiteiten die behoren tot het onderwijsdomein zijn niet subsidiabel' (sic!).

Voldoende kwaliteit?

Kunnen academies, conservatoria en theaterscholen het eigenlijk nog wel goed doen in deze verwarrende omstandigheden? Er is langzamerhand genoeg staf in de hogescholen aanwezig om de VBI's te doen geloven dat de basiskwaliteit voldoende is. Met kaartenbakpanels die onder leiding van de VBI procesmatige lijstjes afvinken, geholpen door tevoren geïnstrueerde gesprekspartners onder wie docenten, studenten, alumni en vertegenwoordigers van de beroepsuitoefening, is het niet moeilijk die basiskwaliteit aan te tonen. Vooral wanneer er een onevenredig groot accent op de processen ligt alsof er, als die maar goed zijn, vanzelf interessante kunst ontstaat. Daarbij komt dat de visitatiebezoeken

door de VBI's zich bij voorkeur beperken tot anderhalve dag, en voornamelijk zijn gericht op gesprekken en bestudering van het schriftelijke materiaal. Het bezoeken van de resultaten (concerten, tentoonstellingen, voorstellingen, projecten) zit niet eens standaard in het pakket. Evenmin als het bijwonen van beoordelingen en evaluaties na afloop!

Daarenboven leidt het beoordelen op basiskwaliteit en het grote afbraakrisico (geen accreditatie is 'einde oefening') tot vlakke oordelen en zelfs tot positief beoordelen als er eigenlijk geen goede redenen voor zijn. En ook leidt het tot het formuleren van risicoloze uniformiteit in de zelfevaluatierapporten van instellingen, teneinde de VBI maar zo veel mogelijk ter wille te zijn en positieve oordelen voor te bakken. Ooit mocht ik aanwezig zijn bij een slotrapportage van een visitatiebezoek, waarbij de voorzitter wist te melden dat de resultaten briljant en excellent waren, maar dat zij wel door toeval tot stand moesten zijn gekomen. Een grotere diskwalificatie kan een visitatiecommissie zichzelf toch niet geven!

Er is in het beoordelingssysteem van kunstopleidingen een groot aantal veranderingen nodig om de beoordeling adequaat te maken. Bijvoorbeeld een aangepast beoordelingskader waarin de artistieke resultaten minstens zo belangrijk zijn als de processen, waaronder begrepen de onderwijsmanagementprocessen.³

Voorts is ruimere planning van de visitaties noodzakelijk om de resultaten geconcentreerd te kunnen waarnemen evenals de beoordelingsmomenten (toelatings-, propedeutische en eindexamens, tussentijdse toetsen).

De visitatiecommissies dienen van internationale samenstelling te zijn en grotendeels uit kunstenaars van hoog niveau te bestaan. Internationaal, niet alleen omdat kunst internationaal is, maar ook omdat de Nederlandse kunst- (onderwijs)wereld klein is; iedereen kent iedereen en er kunnen allerlei subjectieve agenda's

of persoonlijke vereffeningen meespelen. De commissies moeten bovendien voldoende omvang hebben en bestaan uit generalisten en specialisten die *state of the art* op de hoogte zijn van de jongste ontwikkelingen of van de wegen die de kunsten moeten bewandelen. Buitenlandse gasten moeten aan het front van de kunsten opereren. Voorts is verschil van belang, en is het beste niet goed genoeg; derhalve is onderscheid tussen 'in orde', goed, zeer goed, excellent en uitmuntend noodzakelijk en dat zou gevolgen moeten hebben, ook in financiële zin.

Ten slotte dient er zo snel mogelijk te worden overgegaan op accreditatie van de hele instelling en niet van elke opleiding afzonderlijk; de opleidingsnamen hebben sowieso al een 'kunstmatig' karakter, in de negatieve zin van het woord. Compositie, vioolspelen en elektronische muziek vallen onder 'muziek', terwijl de kwaliteit van programma's zeer verschillend kan zijn. Net zoals onder vormgeving diverse zaken vallen als typografie, letterontwerpen, fotografie, meubelontwerpen, mode en interieurarchitectuur. Men zou al deze disciplines separaat moeten bezien of, veel beter nog, de instelling als geheel moeten beoordelen, dus muziek, dans, theater, beeldende kunst, design et cetera teza-

Een
goed
curriculum is
veel-
eisend
maar
niet over-
laden,
flexibel
en innovatief

men. De huidige stratificatie is niet realistisch noch effectief en doet geen recht aan de brede visie die kunstopleidingen moeten hebben.

Het ideale curriculum

Het is duidelijk dat het systeem waarmee de overheid meent het kunstonderwijs te kunnen controleren en sturen volstrekt inadequaat is. Hoe zou de situatie dan moeten zijn? Het ideale curriculum leert de student naast vaardigheden en persoonlijke artistieke ontwikkeling ook beslissingen te nemen, te handelen, te scheppen, te improviseren, te verdiepen, te transformeren en te leiden. De student kan reflecteren op zichzelf, collega's, docenten en de context van de wereld van kunst en cultuur. Tevens kan hij kennis vergaren bij andere kunst disciplines en weet deze waar nodig te integreren in zijn eigen werk en onderzoek. Het curriculum wordt niet alleen onderhouden, maar ook vernieuwd en is voortdurend in beweging, de studenten uitnodigend zich daarmee te verhouden.

Het grote probleem van curricula in het huidige systeem van accreditatie is het risico van bevrozing: het oude blijft in stand en het nieuwe komt daarbij, waardoor een situatie van overlading ontstaat. Een van de grootste opgaven voor de leiding is dan ook om te beslissen welke vakken toe zijn aan verwijdering, welke met synergie kunnen worden samengevoegd of geherformuleerd en welke blijvend tot het *core curriculum* dienen te behoren. Bij de uitvoering hiervan blijken docenten die het al jaren lang 'zo' doen de moeilijkst neembare obstakels, zelfs als men probeert ze er van aanvang af bij te betrekken.

Een goed curriculum is veeleisend, maar niet overladen, flexibel en innovatief. De focus ligt uiteraard op het leren. Naast een redelijk verplicht deel dient een student ruime keuzemogelijkheden te hebben. Bij gebrek aan het consequent hanteren van deze uitgangspunten gaat een sector zijn eigen gang. Dat leidt tot

uiterst diverse resultaten, tot nieuwe opleidingen – hoewel niet toegestaan en dus verstopt onder bestaande programma's –, tot nieuwe uitstroomprofielen. En tot ontwikkelingen zoals dat je bijvoorbeeld op een conservatorium muziek kunt studeren zonder een instrument te kunnen bespelen.

De meeste zorgen baart echter wat in het jargon 'de beroepspraktijk' heet. Wie om zich heen kijkt, ziet een wereld die is doordeesemd van kunst en cultuur. De ontwikkelingen van de laatste 25 jaar zijn vooral door de nieuwe technologie en de veranderde samenstelling van de bevolking zó formidabel geweest, dat kunstenaars niets anders kunnen dan op veelzijdige, interdisciplinaire en steeds andere wijze hun creativiteit ontplooiën. Met steeds weer verbazingwekkende resultaten. Er valt een aantal specifieke trends te onderscheiden. Veel kunst gaat over kunst door de kennis die er van de geschiedenis van de kunst is. Maar ook reflecteert en spiegelt kunst vaak de omgeving waarin we leven en is er een vrij verkeer tussen de disciplines, die in het uiterste geval vervagen of in elkaar overgaan.

Maar in het stelsel van het kunstonderwijs zijn velen zich verregaand onbewust van deze stand van zaken. Wie van de 15.000 managers, docenten en studenten binnen het kunstonderwijs kan bijvoorbeeld uit eigen waarneming het verband leggen tussen de nieuwste *Sacre van Janssons*, het *Heiner Goebbels Festival* in Groningen, *Two Days Art* in Den Haag, De Smekelingen van Paul Koeke Veenfabriek, het ontwerp van Gerard Unger voor de Leidse Letter en het aanbod van korte films tijdens de Nederlandse filmdagen?

Mismatch

Waarom is het kunstonderwijs, ondanks alle relevante pogingen en incidentele successen, hopeloos ouderwets en werken de grote thema's van de huidige tijd niet door in onderwijs en

onderzoek? Daarvoor is een aantal oorzaken aan te wijzen.

Allereerst is de indeling van kunstenaars in scheppende, uitvoerende, toepassende, autonome, improviserende of bemiddelende personen verouderd. Hun functies lopen steeds meer door elkaar. Ook wordt er nauwelijks met een holistische blik naar het geheel der kunsten gekeken. Over de plaats die elk 'los' kunstwerk, elke 'losse' presentatie in de context inneemt, wordt te weinig gereflecteerd; er is veel te weinig nieuwsgierigheid, of zoals de Engelsen dat onontkoombaar uitdrukken: *inquisitiveness*.

Dan zijn de verkopen van muzikale producten de laatste jaren wereldwijd gedaald van 40 naar 30 miljard dollar en zullen ze de komende tijd nog verder dalen naar 20 miljard dollar. En dat terwijl er nog nooit zoveel naar muziek is geluisterd als in deze tijd. Over de gevolgen van deze ontwikkelingen voor productie en distributie vindt geen enkele reflectie plaats.

Voorts bestaat er geen opleiding voor docenten in het hoger kunstonderwijs. Daardoor gaan velen onvoorbereid met deze gespecialiseerde pedagogische en methodische opdrachten aan het werk. Bij jonge docenten die aan het begin van hun artistieke carrière staan, is er vaak sprake van een directe verbinding tussen hun praktijk en hun docentschap. Het een is voorwaarde voor het ander, en omgekeerd; er is sprake van de noodzaak van...! Maar vaak treedt hier na verloop van tijd een scheiding op en vervalt men veelal tot herhaling van zetten omdat de eigen praktijk daar aanleiding toe geeft of omdat die zo'n hoge vlucht neemt dat voor de onderwijscomponent slechts routinetijd overblijft.

Een ander punt is dat de cao voor onder meer de sector kunstonderwijs allerlei goudgerande regelingen voor levenslange vaste verbintenissen en rianten bovenwettelijke uitkeringen bij 'tijdig' vertrek kent, zodat de samenstelling van docentenkorpsen op serieuze wijze door inflexibiliteit wordt bedreigd. Nogal wat school-

besturen nemen dan ook hun toevlucht tot flexconstructies en losse contractsituaties om er nog maar het beste van te maken.

Door de vaak negentiende-eeuwse curriculumopbouw en onderwijsmethodiek en de achterlopende investeringen in nieuwe technologie – en indien daar wel in wordt geïnvesteerd: het gebrek aan artistieke inbreng bij het gebruik van die technologie – wenden veel op zichzelf talentvolle jongeren zich van het kunstonderwijs af of beginnen er niet aan. Hierdoor mist de sector de inbreng van een geheel nieuwe generatie kunstenaars in de dop, waardoor de stilstand nog steviger wordt. En dit is maar één van de onderdelen van het hoofdstuk ‘aanboren van nieuw publiek’, zowel actief (studentenpopulatie) als passief (groepen in de samenleving die nog niet of marginaal met kunst in aanraking zijn geweest). Een schilderspeeltuin of kinderconcert zijn echt achterhaalde instrumenten, terwijl bijvoorbeeld engagement met het reguliere onderwijs vrijwel volledig ontbreekt.

Vloeistofdia's

De wijze waarop studenten zich als jonge kunstenaars presenteren is ouderwets – opnieuw: enkele goede uitzonderingen daargelaten. Zo

De
huidige
strati-
ficatie
doet geen
recht aan
de brede
visie die
kunst-
opleidin-
gen
moeten
hebben

verschijnen bij concertpresentaties in een zogenaamd modern jasje nogal eens fraaie landschappen en vloeistofdia's via de beamer op het achter het ensemble geplaatste scherm, of wordt er een onhandige poging gedaan een literaire tekst voor te dragen, allemaal echt iets voor de nieuwe generatie kunstpubliek! Dan ben ik wel trots op onze Haagse studenten die al tien jaar geleden het Sonic Acts-festival in Paradiso droegen, met Dick Raaijmakers' Fort-Klank in Asperen creëerden en onlangs Today's Art in de Haagse binnenstad bepaalden; of het live-elektronica-improvisatie-ensemble dat 's nachts in obscure gelegenheden optreedt.

En bestond de studiefinanciering veertig jaar geleden toen ik studeerde nog uit een bedrag dat zesmaal de gemiddelde huur van een kamer was, de laatste jaren is dit bedrag hier amper voldoende voor, laat staan dat er andere noodzakelijke uitgaven van gedaan kunnen worden. Studenten hebben derhalve amper tijd om te studeren, en al helemaal niet om extra-curriculaire activiteiten te ontplooiën, zoals onderzoek of brede oriëntatie in het desbetreffende gebied van studie, het bezoeken van concerten, tentoonstellingen of masterclasses.

Fijn detail hierbij is nog dat onze regering in het kader van de verdere profilering van het Nederlandse hoger onderwijs als internationaal waardevol en aantrekkelijk heeft besloten de financiering van studenten uit niet-EU-landen te beëindigen, c.q. te limiteren. Dit heeft in ieder geval als gevolg dat deze studenten de kostprijzen moeten gaan betalen, met alle gevolgen voor hun dagindeling van dien... Bijna de helft van de studenten in het kunstonderwijs bestaat uit buitenlanders. Dat zijn in feite deeltijdstudenten, die bij gebrek aan studiefinanciering alle zellen moeten bijzetten om via allerlei baantjes en 'gigs' in hun levensonderhoud te voorzien; laat staan dat zij tijd hebben om tijdens hun studie over de schotten van hun eigen discipline heen te kijken. Dit leidt tot een leer- en studie-

cultuur die ook op de Nederlandse studenten overslaat.

Het zal dan ook geen verwondering wekken dat als gevolg van de wijze waarop kunst en cultuur onder vuur worden genomen (en de wijze waarop de sector daarop reageert) steeds minder Nederlandse studenten het bestaande kunstonderwijs opzoeken. Zij wenden zich tot studies die een meer gegarandeerde *return upon investment* hebben, zoals bedrijfskunde, economie en rechten. Daarbij laten ze te veel opleidingen in de kunsten met te weinig kritische massa achter die steeds kunstmatiger hun aanbod in stand houden (meer en meer ten onrechte toegelaten buitenlandse studenten, fusies en dergelijke).

Negen oplossingen

Er dient dan ook met kracht van argumenten zo spoedig mogelijk een aantal maatregelen voorbereid en genomen te worden teneinde het kunstonderwijs weer adem te geven.

Om te beginnen moeten de bestaande campagnes om voor onderwijs, onderzoek, kunst en cultuur veel meer betaalde prioriteit bij de overheid af te dwingen, verstevigd worden. Een beschaafd land kan niet volstaan met het tolereren van voornamelijk door geldgebrek veroorzaakte armoede in de infrastructuur van de geest.

Ook moet het kunstonderwijs kunnen kiezen waar het bij wil horen: bij het wo, zelfstandig of toch maar zoals nu bij het hbo, dus veelal bij een grote hogeschool. Persoonlijk kies ik voor de eerste optie: het kunstonderwijs hoort thuis in Academia. De samenwerking tussen de Hogeschool van Beeldende Kunsten, Muziek en Dans in Den Haag en de Universiteit Leiden is een voorbode van deze keuze. Het gaat hier om een principe: het hoogst bereikbare van alle disciplines bevindt zich binnen de universiteit, of het nu economie, techniek, rechten, geneeskunde, kunsten of wijsbegeerte betreft. Alleen

al daarom behoort het beoefenen en bestuderen van de scheppende en herscheppende kunsten thuis in het wo, dat beter wko zou heten, zeker nu het onderwerp 'onderzoek in de kunsten' zo kernachtig op de agenda staat (zie beneden). De voordelen zijn duidelijk: een natuurlijke verbinding tussen kunsten en wetenschappen⁴, een grotere kans snel onderdeel te worden van instellings- in plaats van opleidingsaccreditatie, vanzelfsprekend kunnen werken met peer review en een natuurlijke structurering van eerste-, tweede- en derde-cyclusopleidingen in bachelor-, master- en doctoraatstrajecten. Een dergelijke keuze is wettelijk mogelijk omdat universiteiten ook 'thans nog hbo'-opleidingen mogen aanbieden.

Een derde maatregel is flexibilisering en individualisering. Leerplannen met vakken met studiepunten en al leiden tot de dood in de pot. Een slim pakket met verplichte vakken, *free electives* en *optional extra's*, kortom een ingenius major/minorstelsel zorgt ervoor dat de student naar talent, aanleg, kunnen en kennen zijn eigen opleiding stuurt. In de vrije-keuze-ruimte moeten wegen naar andere disciplines van zowel kunst als wetenschap mogelijk zijn.

Voorts is de opstelling van een specifiek accreditatiekader voor het kunstonderwijs noodzakelijk, een kader dat de bijzondere combinatie van onderwijs, onderzoek en productie honoreert. Daarin moet ruimte zijn voor distinctie die gehonoreerd wordt, ook ten aanzien van de kunstwerken die het resultaat zijn van het onderwijsprogramma.

Vaste aanstellingen voor het onderwijzend personeel dienen afgeschaft te worden. Het betreft immers kunstenaars met een eigen vooraanstaande beroepsuitoefening die bij uitstek tevens doceren in het kunstonderwijs, te allen tijde in een aanvullende parttime functie. Wie aan het front van de kunstwereld actief is, zal nooit te klagen hebben over gebrek aan belangstelling voor het leveren van bijdra-

gen aan de ontwikkeling van jong talent.

Een zesde maatregel is een bindend negatief studieadvies. Dit moet ook na het tweede en derde jaar van de bachelor en na het eerste jaar van de master ingevoerd worden, zodat studenten die zich niet verder ontwikkelen het systeem kunnen verlaten.

Ook moeten voldoende studiefinancieringsmogelijkheden aan studerenden in het kunstonderwijs verschaft worden, aangezien zij geen minuut kunnen missen wegens de noodzaak zich in zulke enorme hoeveelheden repertoire en de daaraan gekoppelde uitvoerings- en presentatiepraktijk te verdiepen.

Ruimhartige financiering van het onderzoek in de kunsten in derde-cyclusprogramma's is tevens van belang. Deze programma's dienen te bestaan uit zowel doctoraats-trajecten⁵ met ruimte voor aio's zoals thans in het woldomein, als uit fellowship-programma's waarin kunstenaars zich een aantal jaren parttime met een artistiek onderzoeksvoorstel kunnen bezighouden. Beide trajecten vallen onder de internationaal hiervoor gebruikelijke aanduiding *research in and through artistic practice*.

En ten slotte: start een campagne om studenten in het kunstonderwijs te brengen die

Het beoefenen en be- studeren van de kunsten hoort thuis op de uni- versiteit

het tot nu toe links lieten liggen, teneinde het ook kwantitatief grote creatieve talent onder jonge mensen een veel markantere plaats in de samenleving te geven. Maak tevens een einde aan allerlei quasi-kunstopleidingen en kunstonderwijs in het mbo, allemaal trajecten die op valse voorwendsels goedwillende studenten op het verkeerde been zetten door te suggereren dat ze het met dit soort programma's ver zullen schoppen in de kunstwereld of ver zullen komen in *Idols*.

Een aantal van bovenstaande inhoudelijke en organisatorische ontwikkelingen is gerealiseerd in de samenwerking tussen Den Haag en Leiden⁶. Nu is het nog wachten op een overheid die haar verantwoordelijkheid neemt bij het scheppen van adequate randvoorwaarden.

Noten

- 1 *Quasi autonomous non-governmental organisation*.
- 2 Citaat Karl Dittrich, voorzitter NVAO tijdens de strategische conferentie van de Universiteit Leiden in juni 2006.
- 3 Op verzoek van de Europese Commissie heeft de AEC (Association Européenne des Conservatoires) een Europees accreditatiekader voor de muzieksector gemaakt, dat een goede basis is voor een sectoreigen benadering in Europa. Hierin wordt aan het begin uitgelegd wat muziek, de muzieksector, en het kunstonderwijs eigenlijk is. Zie ook www.aecinfo.org
- 4 *Delta, Tijdschrift voor hoger onderwijs*, september 2007.
- 5 www.docartes.be en www.documa.org
- 6 www.kunstenwetenschappen.nl